

Jugoslavije v enoten informativni sistem in na koncu nakazal možnosti vključevanja arhivov v sistem UNISIST II.

Martin Modrušan, predsednik Komisije Zveze društev arhivskih delavcev Jugoslavije za mikrofilmanje, je v svojem referatu Mikrofilmovanje i standardi u arhivima SFRJ predložil nekaj navodil za mikrofilmanje arhivskega gradiva v varnostne namene, za dopolnitev gradiva, zaščite originalnega gradiva itd., in sicer od arhivistične priprave gradiva za mikrofilmanje, tehnične priprave, opreme, inventarizacije, pregleda mikrofilmanega gradiva itd. do hrambe mikrofilmov ter dodal predloge za izdelavo standardov za mikrofilmanje arhivskega gradiva, standardizacijo tehničnih sredstev, reprodukcijskega materiala in postopkov za mikrofilmanje arhivskega gradiva.

Ob zaključku posvetovanja je predsednik Zveze Društev arhivskih delavcev Jugoslavije dr. Miloš Milošević poudaril, da je to posvetovanje pokazalo, kako potrebna so taka srečanja za razvoj arhivske službe Jugoslavije za izmenjavo mnenj in izkušenj in da so referati in diskusije tega posvetovanja izhodišče za določene teme naslednjega IX. kongresa arhivskih delavcev Jugoslavije.

Za udeležence posvetovanja je bila organizirana tudi enodnevna strokovna ekskurzija v Italijo, kjer so si ogledali zanimivosti v Vidmu in Čedadu.

Marjeta Adamič

VII. ZNANSTVENO POSVETOVANJE »MARX IN SODOBNOST« Z DELOVNIM NASLOVOM »MARKSIZEM IN ANARHIZEM — ZGODOVINA IN SODOBNOST« V ARANDJELOVCU OD 10. DO 12. JANUARJA 1980

Znanstvena posvetovanja s skupnim naslovom »Marx in sodobnost« imajo dolgoletno tradicijo in velik ugled med družboslovci v Jugoslaviji. Bolj pa ta trditev velja za filozofe, politologe, sociologe in ekonomiste kot pa za zgodovinarje, pač zaradi tematike, ki so jo na dosedanjih srečanjih obravnavali. Zgodovinarji se teh posvetovanj udeležujejo v manjšem številu in bolj kot strokovnjaki — uvodničarji, ki naj osvetlijo zgodovinske korenine posameznih pojavov ali idejnih tokov. Ta splošna ocena velja tudi za letošnje posvetovanje v Arandjelovcu.

Ta posvetovanja si je njihov organizator Institut za mednarodni radnički pokret iz Beograda skupaj z Institutom društvenih nauka iz Beograda zamislil kot jugoslovansko znanstveno tribuno, ki bo omogočila široko in neposredno izmenjavo mišljenj, sodelovanje, odkrit in kritičen dialog o pomembnih in aktualnih vprašanjih in problemih marksistične filozofske in znanstvene misli ter o vprašanjih in problemih razvoja in borbe za socializem v svetu in posebej še v Jugoslaviji. Tako zamišljena posvetovanja so dejansko postala kraj, kjer so se tudi s polemikami in spori razčiščevala in utrjevala posamezna idejna stališča in interpretacije, in kot taka so ta posvetovanja dala pomemben prispevek k razvoju jugoslovanskega marksizma.

Tematika dosedanjih posvetovanj je bila raznovrstna. Prvo posvetovanje ob 145-letnici rojstva in 80-letnici smrti Karla Marxa leta 1963 in 1964 v Beogradu, Arandjelovcu in Novem Sadu je bilo razdeljeno v dva dela. Prvi je bil

posvečen splošnim vprašanjem marksizma kot pogleda na svet, torej vprašanjem marksistične filozofije, in dialektiki kot metodi znanstvenega proučevanja ter problematiki marksistične sociologije, politične ekonomije in politologije. Drugi del se je navezoval na ta splošna vprašanja in v tem okviru obravnaval sodobne probleme teorij komunističnih partij, probleme avantgarde v sodobnem razvoju socializma, pa probleme prehodnega obdobja in razmišljal o odnosu filozofije in politike v okviru marksizma. Leta 1965 je drugo srečanje v Zagrebu in Opatiji ob obletnici rojstva oziroma smrti Friedricha Engelsa obravnavalo teoretično-filozofske in metodološke probleme matematičnih, naravoslovnih in tehničnih znanosti. Ob 100-letnici objave prvega dela Marxovega Kapitala sta bila temi tretjega posvetovanja v Beogradu 1966. leta Marxov Kapital in socialistična preobrazba v sodobnem svetu. Četrto posvetovanje leta 1970 v Hercegovnem je bilo posvečeno 100-letnici Leninovega rojstva. V okviru delovnega naslova »Aktualnost Leninove misli v sodobnem boju za socializem« so udeleženci razpravljali o pomenu Leninovega dela v družbenih vedah ter o sodobnih družbenoekonomskih problemih kapitalizma in socializma in o nacionalnem vprašanju. Peto posvetovanje »Marx in sodobnost« je bilo v Beogradu leta 1971, posvečeno pa je bilo 100-letnici pariške komune in je bilo zamišljeno kot del znanstvenih priprav za drugi kongres samoupravljalcev v Sarajevu. Zato je bilo tematsko razdeljeno v dva dela. V prvem so sodelovali predvsem zgodovinarji, ki so v svojih prispevkih obravnavali odmeve pariške komune v jugoslovanskih pokrajinah, v drugem pa so sociologi, filozofi, ekonomisti in pravniki prikazali rezultate svojih raziskovanj dotedanjih izkušenj delavskega in družbenega samoupravljanja v Jugoslaviji in po svetu. Šesti simpozij v Beogradu leta 1975 je bil organiziran v počastitev 100-letnice izida Marxove Kritike gothskega programa z delovnim naslovom »Vsak po sposobnostih — vsakemu po delu«. Udeleženci so razpravljali o treh tematskih področjih in sicer o družbeno-filozofskem in zgodovinskem pomenu Marxove kritike gothskega programa, o teoriji in praksi delitve po delu v Jugoslaviji in drugih socialističnih deželah ter o družbenopolitičnih okvirih in posledicah različnih sistemov delitve po delu.

Gradivo s prvih šestih posvetovanj je Institut za mednarodni radniški pokret redno in dovolj hitro objavil v zbornikih Marks i savremenost 1—8, kar je hvale vredna poteza, ki jo organizatorji podobnih znanstvenih srečanj vse preradi pozabijo ali pa gradivo objavijo, ko je posvetovanje že davno padlo v pozabo.

Razlogov za izbor teme letošnjega posvetovanja je bilo več. Odnos med marksizmom in anarhizmom je bil pomemben v procesu konstituiranja in zgodovinskega razvoja Marxovega teoretičnega sistema. Problematika teh odnosov pa je pomembna tudi še danes. Še do nedavnega je vladalo prepričanje, da je boj med marksizmom in anarhizmom končan v korist marksizma. V današnjem času pa se je položaj bistveno spremenil. Anarhizem je v sodobni družbi dobil nove vzpodbude, doživel svojevrstno obnovo in začel novo konfrontacijo z marksizmom na novih, širših teoretičnih osnovah. Z eno besedo, anarhizem doživlja danes renesanso in zato upravičeno zasluži pozornost tudi jugoslovanskih znanstvenikov.

Pripravljalni odbor je referate razdelil v tri tematske skupine. V prvi smo poslušali prispevke, ki so obravnavali zgodovinske vidike problematike, v drugi

politične in splošne, v tretji pa prispevke na temo marksizem, anarhizem in nova leвица. Že po tradiciji je bila prva tematska skupina, ki je obravnavala zgodovinski okvir, tudi letos najšibkejša. Uvodna referata sta bila dva. Dragutin Leković je pripravil študijo o pomenu Marxovega in Engelsovega boja proti anarhizmu v konstituiranju in razvoju marksizma, Marjan Britovšek pa je orisal zgodovinski okvir delavskega gibanja in mesto anarhizma v njem. Vera Mujbegović je podala kratek oris pojava levičarstva v mednarodnem delavskem gibanju v letih 1919—1921. Iste problematike v obdobju med obema vojnama v jugoslovanskem delavskem gibanju se je na kratko samo v diskusiji dotaknil Slavoljub Cvetković. Jasna Fischer je orisala radikalizacijo delavskega gibanja na Slovenskem v 80. letih 19. stoletja, Vlado Oštrič pa spore in nesporazume o anarhizmu in socializmu v socialni demokraciji na Hrvatskem v obdobju pred prvo svetovno vojno. Pogrešali pa smo podobnih prikazov za druge jugoslovanske pokrajine. Takšen je bil ves prispevek jugoslovanskih zgodovinarjev na posvetovanju v Arandjelovcu. Ostale referate v tej tematski skupini so pripravili sociologi in filozofi, in sicer: Sava Živanov je govoril o anarhosindikalističnih pojavih v ruski bojševiški partiji, Putnik Dajić o vzponu in padcu ruskega anarhizma. Ljubomir Paligorić o vplivu anarhizma na družbena gibanja in politične ideje v nerazvitih deželah, Muslija Muhović o Marxovi kritiki Stirnerjeve in Proudhonove koncepcije svobode ter Božidar Jakšić o pogledih na trockizem v glasilih KPJ Proleter in Klasna borba.

V drugi tematski skupini, ki je obravnavala splošne in politične vidike odnosa marksizma in anarhizma, so bili podani štirje referati. Posebno zanimiv je bil prispevek Radivoja Nikolića, ki je primerjal tradicionalni in sodobni anarhizem. Sporen in v diskusiji napadan in zavržen je bil referat bosanskega filozofa Fuada Muhića, ki je anarhizem ocenjeval kot zgolj negativen pojav, njegove nosilce pa kot duševno neuravnovešene osebnosti. Radovan Pavičević je govoril o razlikah med anarhističnim in marksističnim pojmovanjem svobode, Vučina Vasović pa o anarhističnem in marksističnem pojmovanju političnega sistema.

Tretja tematska skupina je bila v glavnem posvečena pojavu nove levice. Uvodni referat o družbenih osnovah in idejno-političnih koncepcijah nove levice je podal Branko Pribičević. Ferenc Bodrogvari je govoril o novi levisi in revoluciji, Zoran Stanojević o novi levisi Latinske Amerike, Darko Štrajn pa o transformaciji teoretskih in praktičnih aspektov ideološke konfrontacije marksizma in anarhizma glede na kontekst nove levice. Zelo aktualen je bil referat Vojina Dimitrijevića o anarhizmu in sodobnem terorizmu, v katerem je skušal dokazati, da to nista sorodna pojava in da sodobni terorizem ne temelji na konceptih in teorijah anarhizma. Vera Pilić je govorila o neonarhizmu in neotrockizmu. Dragutin Leković je na kratko prikazal stališča Marxa in Engelsa do zarotništva in levičarstva.

Že samo na kratko našeti referati, ki so bili podani na posvetovanju v Arandjelovcu, dajejo dovolj dober vpogled v širino obravnavane problematike na posvetovanju. Živahne diskusije, ki so sledile zaključku posameznih tematskih skupin in splošna razprava, s katero je posvetovanje zaključilo delo, so dajale samemu posvetovanju pravi ton. Čeprav so bile razprave med marksisti, ko so se lotevali ocene anarhizma, vedno čustveno obarvane — isto velja seveda

tudi obratno — je ostala razprava v Arandjelovcu na akademski višini, mogoče včasih celo preveč, pa so zato mnoga načeta vprašanja ostala brez odgovora, mnoge ugotovitve nedorečene. Pokazalo pa je posvetovanje v Arandjelovcu kljub mnogim nasprotujočim si ocenam in nasprotujočim si zaključkom, čeprav so znanstveniki govorili o istih tekstih in istih zgodovinskih dejstvih, da se spreminjajo pogledi in stališča tako med marksisti kot tudi med somišljeniki anarhizma. Razpravljalci so si bili enotni, da so anarhisti bili in so revolucionarji. Prečesto marksisti v idejnih in političnih spopadih niso bili pravični in objektivni, ko so sektaško zmanjševali pomen anarhističnih idej, kot je ugotovil eden od razpravljalcev. Razpravljalci so opozorili na vrsto anarhističnih tez, ki jih je zgodovinski razvoj potrdil kot pravilne. Naj omenim samo dve. Nekdo je v razpravi upravičeno podčrtal, da je odklonilno stališče anarhistov do države ena od najsijajnejših točk anarhizma, saj nevarnosti pred državo, pa četudi je proletarska, nikakor niso male. Hkrati je zgodovinsko dejstvo, da so anarhisti prvi opozorili na nevarnost velike koncentracije in centralizacije oblasti po revoluciji, ko novi politični vrh lahko — nekateri anarhisti trdijo, da je to nujnost — zrasle v politično elito, »rdečo buržoazijo«, ki si, kot vsaka oblast, hoče zagotoviti svoje privilegije. Na drugi strani pa danes tudi anarhisti ponovno preverjajo svoja stališča do marksizma, na katerega so dolgo gledali s posmehom. Zato nekateri anarhisti zahtevajo, da se obračuna z anti-marksiističnim dogmatizmom.

Gotovo je, da se niti marksizem ni končal z Marxom, pa tudi anarhizem ne z Bakuninom, oba sta se razvijala dalje, obenem pa so se spremenile tudi politične in družbene razmere. Verjetno tudi zato nihče od prisotnih na posvetovanju v Arandjelovcu ni oporekal parafraziranju Leninove misli o levičarstvu kot otroški bolezni komunizma v misel, da sta »današnji marksizem in današnji anarhizem samo otroške manifestacije razvoja filozofije človečnosti«.

Jasna Fischer

ZNANSTVENO POSVETOVANJE »USTANOVITEV IN DELOVANJE KP REKE 1921—1924«, REKA, 24. DECEMBRA 1979

Centar za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog Kotara iz Reke se je skupaj z občinsko konferenco ZKH na Reki vključil v proslavo 60-letnice ZKJ, SKOJ in revolucionarnih sindikatov z znanstvenim posvetovanjem. Namen posvetovanja je bil osvetliti dejavnost KP Reke v letih njenega obstoja, kar sovпада z obstojem samostojne reške države. Organizatorji so si prizadevali vključiti k sodelovanju čim več sodelavcev tudi iz drugih republik, da bi bila razvojna slika dejavnosti reške komunistične partije čim bolj popolna. Pripombo bi imeli na samo razporeditev izvajanja tem. Tematsko združeni referati bi imeli na poslušalce večji učinek in jim omogočili boljši pregled nad podanimi temami.

Z referati je sodelovalo sedem referentov.

Najširši vsebinski in časovni pregled je dal prvi referent, Petar Strčić, strokovni sodelavec Centra za historiju radničkog pokreta z Reke, ki je orisal